

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

С. В. КАРСКАНОВА

М. О. СУПРУН

**МЕТОДОЛОГІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
В КОРЕКЦІЙНІЙ ОСВІТІ**

Навчальний посібник

Миколаїв
Видавець Румянцева Г. В.
2024

УДК 376.1-056.3
ББК 74.03
К 89

РЕЦЕНЗЕНТИ:

ЧЕБОТАРЬОВА О. В., доктор педагогічних наук, професор завідувача відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України;

АСТРЕМСЬКА І. В., доктор філософії в галузі соціальних та поведінкових наук, доцент кафедри психології Чорноморського державного університету імені Петра Могили

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
МНУ імені В. О. Сухомлинського,
протокол № 13 від 22.01.2024 року*

Карсканова С. В.

К 89 Методологія наукових досліджень в корекційній освіті : навчальний посібник / С. В. Карсканова, М. О. Супрун. – Миколаїв: СПД Румянцева, 2024. – 70 с.

ISBN 978-617-729-181-6

Посібник підготовлено відповідно до теоретичних основ навчальної програми з навчальної дисципліни «Методологія наукових досліджень в корекційній освіті» для студентів педагогічних вишів. У його основу покладено матеріали лекцій та окремих публікацій авторів та інших вчених у психолого-педагогічній пресі. Це видання призначене для студентів, педагогів спеціальних закладів освіти та науковців у сфері корекційної педагогіки і спеціальної психології. Окрім використання для проведення аудиторних робіт ця робота може бути корисною для організації діяльності наукового гуртка майбутніх корекційних педагогів та спеціальних психологів.

УДК 376.1-056.3
ББК 74.03

ISBN 978-617-729-181-6

© Карсканова С. В., Супрун М. О., 2024
© МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	5
2. ПРАКТИЧНІ НАСТАНОВИ ІЗ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	
ДОДАТКИ	
<i>Додаток А.</i> Посилання на нормативну базу із організації НДР студентів в МНУ ім. В. О. Сухомлинського	24
<i>Додаток Б.</i> Послідовність етапів формування пошукового (теоретико- прикладного) дослідження	31
<i>Додаток В.</i> Загальний логіко-змістовний алгоритм обґрунтування актуальності дослідження	32
<i>Додаток Г.</i> Структурні елементи та послідовність формування назви відповідно до мети прикладного дослідження	35
<i>Додаток Д.</i> Зразки матриць ключових слів і смислових блоків структурних елементів мети дослідження	36
<i>Додаток Е.</i> Практикум для авторів-початківців	38
<i>Додаток Ж.</i> Зразок оформлення титульної сторінки магістерської роботи	44
<i>Додаток З.</i> Зразок оформлення титульної сторінки бакалаврської роботи	45
<i>Додаток І.</i> Зразок оформлення плану курсової / дипломної роботи	46
<i>Додаток К.</i> Зразок оформлення таблиць	47
<i>Додаток Л.</i> Зразок оформлення діаграм	48
<i>Додаток М.</i> Зразок оформлення списку джерел	49
<i>Додаток Н.</i> Теми занять наукового гуртка	51
<i>Додаток О.</i> Відгук та рецензія на дипломну роботу	52
Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу	55

ВСТУП

Вбачаючи запорукою успіху в опануванні професії корекційного педагога необхідність формування енциклопедичної основи людинознавчих знань, сучасна вища школа орієнтує студента на вивчення базових засад наукового пошуку. Під час вивчення методології наукової роботи ми орієнтуємо своїх вихованців на опанування базових методологічних понять.

Науковим дослідженням називається цілеспрямоване вивчення об'єкта (предмета чи явища), в якому використовуються методи науки і яке, розкриваючи закономірності розвитку даного об'єкта, формує нові знання про нього, пояснює закони його функціонування, передбачає шляхи та форми використання наукових знань в інтересах суспільства.

Наукові дослідження, в залежності від рівня проблем, що вирішуються за їхньою допомогою, прийнято класифікувати за чотирма типами; теоретичні (фундаментальні); пошукові (теоретико-прикладні); прикладні (теоретико-експериментальні) та експериментальні. Оскільки наші психолого-педагогічні дослідження більше відносяться до прикладних науково-дослідних робіт, то послідовність етапів їх виконання може бути приблизно такою: обґрунтування теми, вибір об'єкта і постановка мети дослідження; огляд стану питання в загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі, вивчення практики і постановка завдань дослідження; розробка гіпотези і теоретичних передумов дослідження; розробка, програми та методики дослідження; проведення експериментального дослідження; аналіз результатів дослідження; практична апробація результатів дослідження та оцінка їхньої ефективності; складання та оформлення наукового звіту чи дисертаційної (дипломної) роботи; впровадження результатів дослідження у практику діяльності спеціальних закладів освіти.

Саме розгляду означених питань й призначений наш посібник.

1. ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

*«Служіння науці...
це не що інше, як служіння істині»
(М. Пирогов)*

Враховуючи те, що один із авторів цього посібника понад 20-ти років займався науково-педагогічною роботою в Київському інституті внутрішніх справ (нині Національна академія внутрішніх справ), який має значний досвід з організації науково-дослідної роботи слухачів і курсантів, як приклад буде використане посилання на діяльність зазначеного колективу. Педагоги Інституту були ініціаторами запровадження в навчальному процесі науково-дослідної роботи (НДР) як самостійної навчальної дисципліни. Особливого поширення набула наукова робота на психологічному факультеті, і це цілком зрозуміло, оскільки майбутній психолог будь-якого профілю, а тим більше органів внутрішніх справ, за своєю природою має бути дослідником. Організували наукову роботу курсантів-психологів викладачі профілюючих кафедр: юридичної психології та правової і соціальної педагогіки.

Кафедра правової та соціальної педагогіки на чолі із її тодішнім керівником доцентом О. В. Бецою неодноразово займала призові місця на внутрішньовузівських та міжвузівських конкурсах НДР слухачів. Дослідження академіка НАПН України, заслуженого юриста України професора В. М. Синьова та представників його наукової школи відомі далеко за межами нашої країни.

Накопичення досвіду організації наукових досліджень на психологічному факультеті наштовхнули на думку про необхідність створення курсантського наукового об'єднання «Психолог».

Центральним стрижнем такого об'єднання є єдина довготривала наукова програма, спрямована на розробку та впровадження в життя актуальних завдань психолого-педагогічної науки. Можна назвати такі основні наукові напрями: «Теорія та практика позааудиторної роботи закладу освіти МВС України»; «Особливості надання соціально-педагогічної допомоги засудженим похилого віку в умовах пенітенціарної установи» (виконавець С. В. Кушнар'юв); «Педагогічні умови організації корекційно-виховного процесу з неповнолітніми засудженими — колишніми вихованцями шкіл-інтернатів для дітей-сиріт в умовах ВК» (виконавець І. І. Пампура); «Удосконалення процесу підготовки практичних психологів органів внутрішніх справ у закладах освіти МВС України» (виконавець О. С. Христюк), «Правове виховання курсантів ВНЗ МВС України» (виконавець С. М. Легуша) та ін.

Створення курсантського наукового об'єднання (КНО), на наш погляд, дає змогу:

1. Забезпечити кожного курсанта та слухача на весь період навчання індивідуальною темою для самостійного наукового пошуку як складовою колективної теми НДР.

2. Створити умови для виконання науково-дослідної роботи: від вибору теми дослідження до впровадження його результатів на практиці, що, передусім, сприятиме розвитку культури наукового мислення.

3. Сформувані в майбутніх офіцерів відповідальне ставлення до своїх професійних обов'язків.

Актуальність, наукова та практична значущість КНО «Психолог» визначається дослідженням нагальних теоретичних проблем педагогіки вищої школи, юридичної психології й педагогіки та впровадженням їх у безпосередню практику діяльності ОВС і закладів освіти МВС України.

Враховуючи все зазначене, було скоординовано тематику наукових робіт із МВС України. Це значно узгодило наукову спрямованість роботи викладачів і гуртківців та практичну доцільність результатів досліджень для замовників — органів внутрішніх справ та пенітенціарної системи країни.

Певним нашим досягненням є те, що наукова робота курсантів під керівництвом таких досвідчених учених, як професори О. П. Северов, В. С. Медведєв, В. І. Кривуша, Д. О. Ніколенко, С. І. Яковенко та інші, сприяє розширенню їхнього наукового і загальнокультурного рівня, допомагає курсантам точніше усвідомити своє місце й роль у психологічній науці та практиці.

За умови творчої співпраці вчених і їхніх вихованців суттєво поліпшилося виконання наукових робіт навіть за такими формальними показниками, як написання наукових звітів, статей, участь у роботі науково-практичних конференцій.

Особливо важливо, на наш погляд, наголосити на необхідності «проби пера» курсантами — написанні статей наукового та методичного характеру, що, крім суто практичного, матиме ще й величезне психологічне значення — стимулюватиме молодь до творчості.

З цією метою ми досягли домовленості з рядом засобів масової інформації (газети «Іменем закону», «Закон і обов'язок», «Благодійна газета», журнали «Проблеми пенітенціарної теорії та практики», «Практична психологія та соціальна робота», «Для батьків» та ін.) про регулярний друк матеріалів членів нашого наукового об'єднання, курсантів та слухачів. Уже надруковані цікаві праці наших вихованців Є. В. Задніпрянця, С. М. Легуши, С. В. Кушнарьова, Т. Р. Курій, І. І. Пампури, В. В. Сулицького та ін., що мали значний позитивний резонанс у курсантському середовищі. Принагідно зазначимо, що згадані науковці вже самі успішно захистили кандидатські дисертації. Саме тому окремим напрямом роботи нашого об'єднання є організація роботи курсантів з виконання кваліфікаційних робіт, що згодом мають перерости в кандидатські дисертації з психології та педагогіки.

Науково-дослідна робота, що є одним із домінуючих напрямів усієї позааудиторної діяльності курсантів (студентів), має будуватися на самоврядувальних засадах, тому вона координується радою курсантського наукового об'єднання на чолі з представником випускного курсу. Такий підхід до організації цього виду діяльності курсантів сприяє, насамперед, розвитку ініціативи наукової молоді.

Суттєве значення для формування професійних рис майбутнього фахівця мають регулярні зустрічі з ученими та психологами-практиками. Наприклад, надзвичайно глибоке враження справила на курсантів зустріч з одним із класиків вітчизняної психології професором Д. Ф. Ніколенком.

Враховуючи те, що наш інститут ще досить молодий, є певні проблеми зі створенням його навчальної бази. У цій ситуації лише велика зацікавленість курсантів у саморозвитку, їхнє бажання творити своє майбутнє вже сьогодні є рушійною силою вдосконалення процесу навчання. Варто зазначити, що при всій специфіці закладу освіти, а він є воєнізованим ВНЗ, НДР є заняттям виключно добровільним, елементи примусу щодо цього неприпустимі. Більш того, науковий пошук підтримується всіма наявними силами. Наприклад, НДР курсантів психологічного факультету підтримується не тільки особовим складом кафедр, а й керівництвом факультету, яке завжди йде назустріч побажанням представників кафедр і потребам навчальної діяльності підлеглих — майбутніх спеціалістів. Така співпраця, без сумніву, є здобутком нашого вищого закладу освіти, однією з найважливіших основ розвитку НДР. Члени об'єднання виявили неабияку творчу ініціативу у створенні цілого ряду методичних кабінетів кафедр, у виготовленні пристроїв для проведення психологічних практикумів та для оформлення навчального робочого місця психолога ОВС.

Оскільки дослідницька робота курсантів моделює діяльність наукових співробітників науково-дослідних інститутів і лабораторій, то ті наші випускники, які пов'яжуть своє життя з наукою, вже в курсантські роки матимуть реальну можливість почати свій науковий шлях.

Історія психології налічує близько 2500 років. За такий довгий період ця наука поступово перетворилася з емпіричної на точну. До середини ХХ ст. завдяки роботам І. П. Павлова, В. М. Бехтерева та ін. вона досягла зазначеного рівня, коли стала відповідати критеріям фундаментальних досліджень.

Керуючись цим підходом до вимог сучасної вузівської науки, зокрема в аспекті підготовки фахівців високого гатунку, нами було розроблено цілу низку питань, що вивчались курсантами та слухачами як у навчальній, так і в позааудиторний час. Розглянемо окремі основні положення досліджень.

Науковим дослідженням називається цілеспрямоване вивчення об'єкта (предмета чи явища), в якому використовуються методи науки і яке, розкриваючи закономірності розвитку цього об'єкта, формує нові знання про нього, пояснює закони його функціонування, передбачає шляхи та форми використання наукових знань в інтересах суспільства.

Наукові дослідження залежно від рівня проблем, які вирішуються за їхньою допомогою, прийнято класифікувати за чотирма типами: теоретичні (фундаментальні); пошукові (теоретико-прикладні); прикладні (теоретико-експериментальні) та експериментальні.

За результатами досліджень О. В. Клименюка, О. А. Калити, С. П. Бережної та інших учених найбільш загальний алгоритм виконання науково-дослідних робіт (усіх чотирьох типів) включає такі етапи:

- обґрунтування проблеми та теми дослідження;
- вибір об'єкта дослідження;
- визначення мети дослідження;
- огляд стану питання дослідження (аналіз відповідної психолого-педагогічної літератури та аналіз практики);
- визначення завдань дослідження;
- розробка гіпотези дослідження;
- розробка теоретичної основи та передумов дослідження;
- розробка програми та методики експериментального дослідження;

проведення теоретичного та експериментального дослідження;
опрацювання та аналіз результатів дослідження;
практична апробація результатів дослідження та визначення їхньої ефективності;

узагальнення результатів теоретичних та експериментальних досліджень і порівняння їх із результатами практичних апробацій;

формування висновків і передбачень (рекомендацій) щодо використання теоретичних і практичних результатів;

складання та оформлення наукового звіту (дисертації, дипломної роботи, методичних матеріалів, статей та іншого виду публікацій);

впровадження результатів дослідження в практику.

При розробленні науково-дослідних робіт різних типів у кожному конкретному випадку послідовність проведення наукових досліджень включає лише ті етапи загального алгоритму, які є необхідними і достатніми для конкретного типу дослідження.

Оскільки наші педагогічні дослідження більше належать до прикладних науково-дослідних робіт, то послідовність етапів їх виконання може бути приблизно такою:

обґрунтування теми, вибір об'єкта і постановка мети дослідження;

огляд стану питання в загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі, вивчення практики та постановка завдань дослідження;

розробка гіпотези й теоретичних передумов дослідження;

розробка програми та методики дослідження;

проведення експериментального дослідження;

аналіз результатів дослідження;

практична апробація результатів дослідження та оцінка їхньої ефективності;

складання та оформлення наукового звіту чи дисертаційної (дипломної) роботи;

впровадження результатів дослідження в практику.

Розглянемо більш детально кожний із цих етапів прикладного наукового психолого-педагогічного дослідження.

Перший етап передбачає обґрунтування теми, вибір об'єкта, предмета та постановку завдань дослідження. На наш погляд, особливо уважно треба поставитися саме до вибору теми дослідження. Правильність вибору теми багато в чому визначає її виконання та результат.

Тема наукового дослідження є складовою частиною певної проблеми і саме тому її треба дослідити, аби вирішити питання, що стосуються цієї проблеми. Цим визначається необхідність ознайомлення з науковою проблемою, вирішення якої зумовлене потребами суспільства і досягти цього можна лише шляхом проведення наукових досліджень.

Наукова проблема формується на основі аналізу суперечностей між розвитком науки та станом практики. Тобто потреба в дослідженні наукової проблеми виникає тоді, коли практика, застосовуючи відомі методи та засоби, наштовхується на певні перепони і, зрештою, на неможливість здійснення поставленої мети. Отже, наукова проблема виникає під час процесу пізнання там, де розвиток знань наштовхується на незнане. Тому весь розвиток наукового пізнання доцільно трактувати як перехід від постановки проблем до їх вирішення й постановки нових.

Іншою і не менш важливою умовою вирішення наукової проблеми є необхідність постійного наукового пошуку та невпинної розробки нових теоретичних чи емпіричних засобів її вирішення. Тому правомірно стверджувати, що наукова проблема вирішується тільки шляхом проведення наукових досліджень. Отже, кожна наукова проблема зумовлює тематику конкретних наукових досліджень, які є її складовими частинами.

У цьому контексті важливим є розуміння, що, перебуваючи на засадах актуального в ієрархії пріоритетних проблем, наукова проблема визначає в загальному вигляді цілі, об'єкти та кінцеві результати дослідження її окремих складових тем.

Наприклад, для психокорекційної педагогіки найважливішою науковою проблемою є навчання, виховання та підготовка до самостійного життя та праці школярів із інтелектуальними порушеннями, в межах якої виникає потреба у вирішенні цілого ряду проблем. Так, у 70-х рр. виникла потреба вирішення проблем диференційованого навчання учнів спеціальної школи. Вона постала як результат розкриття суперечностей між пізнавальними можливостями дітей означеної нозології та педагогічними вимогами. Тому, як соціальне замовлення, група українських вчених-дефектологів (І. Г. Єременко, Л. С. Вавіна, Г. М. Мерсіянова) розпочала дослідження наукової проблеми: «Особливості корекційного процесу в допоміжній школі в умовах диференційованого навчання». Іншим переконливим прикладом може бути проблема правового навчання та виховання учнів спеціальної школи (В. М. Синьов, О. П. Сєверов, В. П. Пузанов, О. Д. Гришко), яку теж слід розглядати в межах вищезазначеної загальної проблеми.

Для правильного формулювання назви проблеми наукового дослідження конкретної наукової роботи перш за все необхідно чітко визначити її рівень (місце між науковими проблемами вищого і нижчого рангів) і встановити, чи не є вона вже вирішеною, тобто переконатися в її науковій новизні. Далі має проводитися ретельний системний аналіз запитів практики та потреб розвитку самої педагогічної науки, на основі чого встановлюється актуальність розробки наукової проблеми.

І, нарешті, опираючись на з'ясування типових протиріч між теорією і практикою, формується наукова проблема в конкретних темах (чи в темі) наукових досліджень.

При виборі теми дослідження потрібно враховувати необхідний мінімум умов, до яких належать: новизна й актуальність самої теми; значущість і ефективність її виконання; можливість здійснення у відповідний час; наявність відповідних умов і матеріальної бази для проведення дослідження; наявність компетентних і кваліфікованих виконавців.

На цьому етапі важливо сформулювати назву теми й мету, оскільки від цього залежатиме вся подальша робота. Неконкретність у формулюванні може спричинити численні непорозуміння та серйозні недоліки в науковій роботі.

Визначення теми, об'єкта й мети дослідження — це єдиний, нерозривний процес. Тому правила та порядок формулювання теми й мети наукового дослідження доцільно розглядати разом. Формулювання теми й мети має два спільних структурних елементи: об'єкт дослідження та кінцевий результат. Мета має ще і третій елемент — шлях досягнення кінцевого результату, якого немає у формулюванні теми.

Розкриваємо зміст цих елементів.

Об'єкт дослідження — це частина об'єктивної реальності, яка на зазначеному етапі стає предметом практичної й теоретичної діяльності дослідження. Для образного порівняння об'єкт дослідження можна умовно назвати полем, яке обробляється дослідником.

Предмет дослідження — це елемент об'єкта, який досліджується з певною метою в конкретних умовах.

Кінцевий результат відображає позитивний ефект, на який розраховує дослідник після завершення наукової роботи. Кінцевий результат формулюється за два етапи: перший — у вигляді громадської корисності, другий — у вигляді конкретної корисності від вивчення предмета дослідження.

Шлях досягнення кінцевого результату складається з гіпотетичної (передбачуваної) вказівки на очікувану конкретну користь, яку можна віднести до основного предмета дослідження.

Отже, для формулювання назви наукового дослідження необхідно чітко враховувати кінцевий результат (конкретну користь) і об'єкт дослідження.

Крім того, необхідно враховувати методологічні вимоги до назви теми: вона повинна відтворювати зміст її основної проблеми, мати вказівки на кінцевий результат і об'єкт дослідження.

Як приклад наведемо назви тем прикладних досліджень (дипломні роботи та кандидатські дисертації): «Обґрунтування процесу правового виховання учнів спеціальної школи», «Інтенсифікація процесу самоврядування в установах відбування покарань для неповнолітніх» та ін.

Теми теоретичних досліджень можуть починатися словами «Основи...», «Теоретичні передумови...» тощо. Наприклад: «Основи виховної системи загальноосвітньої школи як об'єкт педагогічного управління», «Основні категорії теорії виховання та їхні функції у розвитку педагогічної науки» тощо.

Згідно з вимогами МОН України не можна використовувати в назвах прикладних робіт (кандидатських дисертацій і дипломних робіт) слова «дослідження», «формування», «до питання», «деякі аспекти», а в теоретичних (докторських дисертаціях) «наукові», «теоретичні», «теоретико-експериментальні».

Мета наукового дослідження — центральний елемент структури та найважливіший методологічний інструмент дослідження. Цим пояснюється особлива увага до процесу її постановки і жорстка рівнозначність вимог.

Мета виступає у формі ідеального передбачення результату дослідження і є основою здійснення всіх етапів наукової роботи. Тому для правильної постановки мети необхідно чітко визначитися й усвідомити:

суть проблеми, що вивчається, та її основні протиріччя, а також основні проблемні питання майбутнього дослідження, які підлягають розв'язанню шляхом експериментального дослідження;

існуючі теоретичні знання, які можуть бути використані для забезпечення (функціонування об'єкта, який вивчається);

основні шляхи та обсяги необхідної розробки об'єкта дослідження;

існуючі в науці методи та засоби для обґрунтування об'єкта.

У назві дослідження «Удосконалення госпрозрахункової діяльності важковиховуваних підлітків як засіб профілактики правопорушень», автором визначено мету: розробка способів і методів виховання підлітків у процесі госпрозрахункової діяльності як засіб профілактики відхилень у їхній поведінці.

На наш погляд, користуючись вищенаведеною формулою для визначення мети (кінцевий результат — об'єкт дослідження — шлях досягнення кінцевого результату), доцільніше було би сформулювати мету дослідження в такій редакції: «Удосконалення процесу виховання підлітків в умовах профілактики правопорушень шляхом розвитку їхньої госпрозрахункової діяльності» (зразки ключових слів подано в додатку Д).

Після формулювання теми та мети дослідження необхідно перейти до конкретизації змісту і стану розвитку об'єкта, а також визначення завдань дослідження.

У процесі роботи з літературними джерелами з теми дослідження накопичуються матеріали, що, як правило, містять питання, розробка яких у літературі вже отримала визнання широкої наукової громадськості; ті, які недостатньо розроблені, дискусійні; які з'явилися лише в плані постановки чи впливають з висновків проведених досліджень і ще не розроблені.

Розгляд матеріалів під таким кутом дозволяє визначити можливе коло питань, які необхідно охопити при розробці конкретної теми. Тут варто зазначити, що в результаті більш ретельного ознайомлення зі станом дослідження можуть бути внесені корективи до формулювання його теми.

При вивченні літературних джерел мають бути виявлені такі аспекти: головна ідея автора, його позиція в питаннях, які становлять для нас науковий інтерес;

що особливо вдалося автору при вирішенні питань дослідження;

в чому автор полемізує з іншими дослідниками;

які ідеї, висновки, рекомендації викликають сумніви і чому;

які основні питання проблеми не знайшли відображення в його роботі;
які завдання, з урахуванням зазначеного вище, постають щодо подальшого вивчення цієї проблеми.

При аналізі практики необхідно виявити:

успіхи, яких досягли фахівці-практики при вирішенні конкретного питання;

складнощі, що виникали при впровадженні;

типові недоліки в роботі практиків;

основні причини виникнення ускладнень і недоліків;

успіхи в роботі практиків, яких досягнуто завдяки раціональним витратам часу чи які пов'язані з перевантаженням їх роботою в якомусь одному напрямку за рахунок інших напрямів діяльності.

При огляді теоретичних та експериментальних досліджень з проблеми повинні висвітлюватися лише ті питання, які стосуються теми дослідження. Ширина охоплення зумовлюється станом питання, а глибина — метою дослідження.

Наприклад, огляд стану питання з теми «Підвищення ефективності правового виховання учнів спеціальної школи» може мати таку структуру (план огляду):

Аналіз структури та змісту правового виховання школярів.

Аналіз умов правового виховання.

Огляд теоретичних та експериментальних досліджень правового виховання школярів.

Огляд передового досвіду реалізації правового виховання школярів.

Аналіз прогресивних тенденцій у питаннях правового виховання учнів спеціальної школи.

Потрібно відзначити, що цей алгоритм відповідає вимогам будь-якої аналогічної роботи за умови зміни в ньому об'єкта дослідження. Перелік питань, які розглядаються в ньому, структурується за принципом «від загального до конкретного».

Висновки з огляду стану розробки питання, яке досліджується, в теорії та на практиці відображають стан і ступінь вивченості теми дослідження. Частина висновків, як правило, показує, що в результаті аналізу існуючих досліджень встановлено загальні чи конкретні залежності, знання яких необхідне для досягнення поставленої в роботі мети. Ця частина висновків має позитивну полярність. Друга частина висновків має негативну полярність — вона вказує на відсутність чи на недостатню розробленість таких досліджень. Ця частина висновків і є основою для визначення завдань дослідження.

До них, на думку дослідника О. В. Клименюка, необхідно поставити ряд вимог:

завданнями дослідження називаються питання, отримання відповідей на які необхідне для досягнення мети дослідження;

послідовність викладу завдань дослідження повинна чітко відповідати його темі, меті, об'єкту та предмету досліджень;

сукупність поставлених у дослідженні завдань має бути мінімальною за ознакою їхньої необхідності для досягнення мети дослідження.

Як правило, виділяють не більше трьох чи чотирьох завдань. Вони формулюються в загальному вигляді, а конкретизація їх здійснюється в переліку конкретних питань уже в самій методиці дослідження.

Перше завдання найчастіше пов'язане з виявленням сутності, природи, структури, законів функціонування та розвитку предмету дослідження.

Друге завдання спрямовує на розкриття загальних способів, перетворення об'єкта та перебудову його моделі.

Третє завдання націлює на створення й розробку конкретних методик психолого-педагогічних дій і практичних рекомендацій.

Вирішення поставлених завдань неможливе без наукового припущення — гіпотези, яка висувається дослідником з метою пояснення існуючого явища, його сутності, передбачення результатів експерименту тощо.

На думку цілого ряду дослідників (С. У. Гончаренко, І. Г. Єременко, О. В. Клименюк та ін.) для правильної побудови гіпотези необхідно:

чітко визначитися в уявленні про явище, яке вивчається, як про об'єкт дослідження;

осмислити його структуру, функції, зв'язки; доповнити відсутні елементи і зв'язки відповідними припущеннями про їхнє призначення та функціонування;

критично проаналізувати взаємодії окремих елементів в межах об'єкта й синтезувати отримані окремі знання в гіпотезу;

зрозуміло й лаконічно обґрунтувати основні моменти теоретичної та емпіричної перевірки гіпотези в цілому й окремих передбачень і припущень.

Важливо знати, що є три види гіпотез: індуктивні — побудовані за принципом «від окремого до загального»; дедуктивні — побудовані за принципом «від загального до окремого»; комплексні (індуктивно-дедуктивні). При розробці гіпотези дослідження особливу роль відіграє гіпотетичний метод дослідження, який є основним теоретичним методом прикладних наук. Суть його полягає в тому, що на основі дедукції із загальних гіпотез і передбачень впливають висновки більш конкретного характеру. Гіпотетичний метод не є методом висунення нових гіпотез. Він виступає засобом перевірки наслідків, які з них випливають. Цей метод широко використовується на всіх етапах проведення наукової роботи. Як на констатувальному, так і на формувальному етапах дослідження використовується цілий ряд методів, які є засобом досягнення мети. Загальні (філософські) методи визначають сутність і логіку дослідження об'єктів (духовних і матеріальних). Загальнонаукові методи доводять діалектичну об'єктивність основних законів розвитку та функціонування об'єктів дослідження. Ці методи широко й ефективно використовуються в більшості наук. До них належать: аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, аналогія, моделювання, формалізація, узагальнення, спостереження, порівняння, рахунок, експеримент тощо. Вони використовуються як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях дослідження. До конкретно-наукових методів належать спостереження, вивчення документальних першоджерел, опитування, педагогічний експеримент, психологічний експеримент, експертні методи.

Формувальний етап наукової роботи.

Передусім зазначимо, що цій проблемі присвячено цілу низку досліджень, і всі вони становлять значний інтерес. Але узагальнено, на наш погляд, вони подані в роботі А. В. Клименюка, О. А. Калити, Е. П. Бережної «Методология и методика педагогического исследования. Постановка цели и задач исследования». Оскільки ця робота стала бібліографічною рідкістю, ми наведемо з неї у скороченому вигляді приклад складання методики педагогічного дослідження.

Методика має передбачати характеристику об'єкта і предмета дослідження, повідомлення про кількість дослідів і умови їх проведення, апаратуру й інструменти, дані про способи вимірювання експериментальних величин, порядок проведення дослідів і запису результатів, способи оформлення експериментальних даних.

Загальний вигляд методики експериментального (прикладного) дослідження:

Мета проведення експерименту.

Характеристика об'єкта дослідження:

стилий опис об'єкта та предмета дослідження, їхні основні логічні зв'язки;

необхідні умови, які визначають межі, параметри об'єкта;

діапазон варіювання незалежних перемінних характеристик у досліді;
обмежувальні вимоги та критерії оцінки результатів окремих дослідів.

Місце та умови проведення дослідів.

Методи вимірювання (оцінки) певних величин та обґрунтування можливості їх точного вимірювання.

Порядок проведення дослідів: запис первинних даних про результати вимірювань чи спостережень (журнал, таблиця, діаграма, анкета тощо).

Метод і порядок обробки отриманих результатів (таблиці, графіки, діаграми та ін.).

Найбільш поширений метод педагогічного експерименту, що дозволяє активно впливати на педагогічне явище чи об'єкт, визначається спеціальними умовами, які зумовлюються метою та завданнями дослідження. Цей метод має комплексний характер, він передбачає спільне використання цілого ряду методів: спостережень, бесід, інтерв'ю, анкетування, створення спеціальних педагогічних ситуацій тощо.

Проведення експериментального дослідження.

Цей етап відбувається в суворій відповідності з програмою та методикою експериментального дослідження в межах установлених термінів.

Завдання дослідження на цьому етапі — проводити чітку фіксацію всіх результатів.

Обробка та аналіз результатів.

Тут необхідно зосереджувати увагу на суттєвих результатах (з погляду поставленої мети і завдань дослідження).

Практична апробація результатів дослідження.

На даному етапі робота має проводитися в спеціальних школах, установах виконання покарань при активному залученні до неї цілої групи психологів і педагогів-практиків. Дослідник повинен врахувати всі побажання практиків і внести зміни до експериментальної частини дослідної роботи.

Складання наукового звіту.

Це можуть бути дисертація, монографія, дипломна робота тощо. Як правило, дипломні роботи слухачів складаються зі вступу, двох розділів (констатувального та експериментального), загальних висновків, списку літератури та додатків.

Впровадження в практику результатів дослідження.

Робота на цьому етапі здійснюється відповідно до порядку, встановленого в тій чи тій галузі науки.

У багатьох гуманітарних вишах вже є зрушення щодо використання в навчальному процесі знань з методики проведення психолого-педагогічних досліджень. Вивчення цього досвіду показує, що така практика, безумовно, сприяє оволодінню методологією та методикою наукових досліджень, звісно, за умови, якщо теоретичні заняття доповнюватимуться повсякденною педагогічною практикою.

Виходячи з цього, ми вважаємо, що в системі підготовки не тільки майбутніх практичних працівників ОВС, але спеціальних педагогів та психологів повинен бути спеціальний курс: «Методологія та методика проведення наукового психолого-педагогічного дослідження». Цей курс має завершувати психолого-педагогічну освіту слухачів, навчати їх самостійно досліджувати педагогічні явища та процеси, формувати культуру їхнього наукового мислення, розкривати реальні зв'язки та відносини між засвоєнням знань і розумовим розвитком людини, діагностувати та прогнозувати розвиток морального портрету особистості, її пізнавальних і професійних інтересів, нахилів і здібностей тощо.

На завершення знову звертаємося до думок Є. В. Вагнера та його колег про наукову роботу майбутнього спеціаліста з вищою освітою.

Майбутній спеціаліст будь-якого профілю, розпочинаючи дослідну роботу, ніколи не повинен забувати, що навіть найскромніша наукова доповідь, реферат чи стаття можуть мати яку-небудь об'єктивну цінність і представляти інтерес тільки за таких умов:

якщо тема не нав'язана автору, а щиро його цікавить, відповідає внутрішнім інтересам, тобто пов'язана виключно з бажанням щось вивчити, пояснити;

коли розробка теми базується на власних, хай навіть нечисленних, але добре документованих спостереженнях, дослідях, дослідженнях. Про це добре писав Рене Періш: «Робота на чужому матеріалі нічого не варта. Вона дозволяє проводити статистику, та її цінність відносна. Така праця мало надихає»;

якщо висновки не є повторенням загальновідомих істин, а містять хоча б маленьку частку чогось нового, оригінального;

коли все викладено чітко, дохідливо.

На завершення викладу питання зазначимо, що для молодого науковця дуже небезпечною є його наукова гординя. Через відсутність критичного, об'єктивного погляду на своє наукове обличчя, що є однією з перших ознак професійної деформації. Навіть науковці зі значними науковими ступенями та званнями, якщо перестають працювати над собою, перетворюються на пустоцвіт — чиновників від науки. Велика істина в тому, що наука — величезна та виснажлива праця.

2. ПРАКТИЧНІ НАСТАНОВИ ІЗ ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ. ДОДАТКИ

Додаток А.

Посилання на нормативну базу із організації НДР студентів в МНУ імені В. О. Сухомлинського

1. Загальні положення

1.1. Положення про науково-дослідну роботу студентів (далі – Положення) Закладу вищої освіти “Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського (далі – Університет) регулює питання організації й проведення науково-дослідної роботи студентів (далі – НДРС) усіх спеціальностей і форм навчання.

1.2. Дане Положення розроблено відповідно до Законів України “Про вищу освіту ” та “Про наукову і науково-технічну діяльність ”, інших правових актів Міністерства освіти і науки України, Статуту та нормативних документів Університету.

1.3. Зміни і доповнення до даного Положення схвалюються Вченою радою Університету.

1.4. Метою даного Положення є розробка організації НДРС для стимулювання в оволодінні фундаментальними і прикладними знаннями, професійними вміннями і навичками діяльності, формування досвіду творчої, інноваційної та науково-дослідної роботи.

1.5. НДРС є одним з пріоритетних завдань Університету і невід’ємною складовою частиною підготовки кваліфікованих спеціалістів, здатних самостійно вирішувати науково-практичні проблеми.

1.6. НДРС формує готовність майбутніх спеціалістів до творчої реалізації отриманих в Університеті знань, умінь і навичок, допомагає оволодіти основами методології наукової діяльності й набути дослідницького досвіду.

1.7. Зміст НДРС визначається основною освітньою програмою, робочими програмами навчальних дисциплін і практик, контентом фундаментальної

наукової і науково-популярної літератури, інформаційних ресурсів Internet тощо.

1.8. НДРС базується на багатолітньому вітчизняному й зарубіжному досвіді інтеграції науки та освіти, навчання спеціалістів здійснюється згідно вимог світових стандартів.

2. Мета і завдання НДРС

2.1. Метою організації і розвитку системи НДРС в Університеті, як єдиному освітньо-науковому комплексі, є: — забезпечення єдності освітнього, наукового і виробничого процесів з формуванням і розвитком творчих здібностей студентів, самостійності, ініціативи у навчанні і майбутній практичній діяльності; — набуття студентами актуальних науково-дослідних компетенцій: інформаційно-комунікативних (вміння пошуку, відбору, обробки, аналізу і передавання інформації, цитування, наукового стилю мови, участі в науковому діалозі чи дискусії, тощо); методологічних (вміння визначити проблему, шляхи її вирішення, тощо); теоретичних (вміння аналізу і синтезу, індукції та дедукції, абстракції і конкретизації, порівняння й співставлення, класифікації й систематизації, моделювання); емпіричних (вміння проводити опитування, тестування, спостереження, інтерпретацію наукових досліджень); — підвищення якості підготовки кваліфікованих спеціалістів і розвиток наукових шкіл Університету; — створення умов реалізації кожним студентом свого права на творчий розвиток особистості, участі в наукових дослідженнях відповідно до потреб і здібностей.

2.2. Завданнями організації і розвитку системи НДРС в Університеті є: — створення передумов для виховання і самореалізації особистісних і творчих здібностей студентів; — розширення масовості досліджень і підвищення результативності НДРС у науковій діяльності Університету шляхом залучення ; — сприяння якісному професійному відбору найбільш

здібних студентів для післявузівської освіти; — формування у студентів мотивації до більш глибокого і творчого засвоєння навчального матеріалу шляхом участі в науково-дослідній роботі; — формування у студентів навичок використання сучасних методів роботи з науковою літературою та інформаційними джерелами; — формування у студентів навичок практичної реалізації теоретичних досліджень на основі набутих у навчальному процесі знань і вмінь; — формування у студентів навичок оформлення і представлення результатів наукової роботи в усній (повідомлення, виступи, доповіді) і письмовій (есе, реферати, статті, анотації, аналітичні огляди, курсові роботи, випускні кваліфікаційні роботи тощо) формі; — набуття досвіду роботи в наукових колективах і ознайомлення з методами організації наукової роботи; — розвиток науково-творчої активності професорсько-викладацького складу і наукового персоналу Університету, його участі в організації й керівництві НДРС.

3. Принципи і форми НДРС

3.1. В основу організації НДРС мають бути закладені наступні принципи: • інтеграція навчальної, наукової та виховної роботи на всіх етапах і рівнях освітнього процесу; • оптимальне поєднання всіх видів і форм НДРС, як в межах навчальних планів, так і поза ними; • організація систематичної, починаючи з першого курсу, науководослідної роботи студента (визначення конкретного обсягу роботи на кожен відрізок часу і систематичний контроль її виконання); • залучення до керівництва НДРС всього науково-педагогічного колективу кафедри і аспірантів (створення мікроколективів з керівника і кількох студентів); • стимулювання роботи студентів і керівників; • наочна агітація і пропаганда НДРС.

3.2. Зміст НДРС, як невід'ємної частини освітнього процесу, визначається за наступними основними формами:

- науково-дослідна робота студентів, що є складовою навчального процесу, виконується відповідно до навчальних планів і програм, передбачає вивчення

студентами методології дослідницької роботи і закріплення знань та навичок самостійного проведення етапів дослідження в традиційних формах навчання (семінарах, лабораторних і практичних заняттях, курсових і дипломних роботах, у виробничій практиці тощо), апробація результатів через наукові збірники та участь у наукових заходах.

Курсові і дипломні роботи повинні мати науково-дослідний характер й передбачати: ⇒ теоретичне дослідження; ⇒ експериментальне дослідження; ⇒ аналітичний огляд з включенням самостійних перекладів наукової літератури; ⇒ наскрізні дослідження за схемою “курсова робота – кваліфікаційна робота (дипломна робота, дипломний проєкт)” (наскрізна та єдина тема науково-дослідної роботи студента на весь період навчання передбачає послідовність і спадкоємність форм та методів її виконання з поступово наростаючою складністю);

- науково-дослідна робота студентів, що доповнює навчальний процес, передбачає самостійну роботу студентів за межами безпосередньої програми навчання і охоплює: виконання індивідуальних досліджень; участь в роботі кафедральних наукових гуртків, студентських конструкторських бюро, міжкафедральних проблемних наукових груп, олімпіадах, конкурсах тощо; підготовку повідомлень за темами самостійного вивчення, доповідей з досліджуваних проблем на студентських наукових конференціях, семінарах, засіданнях круглих столів; публікацію результатів наукових досліджень;

- науково-дослідна робота студентів поза навчальним процесом передбачає участь у бюджетних і госпдоговірних планових наукових дослідженнях Університету, виконання самостійних наукових розробок на конкурсній основі і публічну презентацію власних наукових досягнень.

4. Організація і управління НДРС 4.1. Організацію науково-дослідної роботи студентів Університету забезпечують: проректор з навчальної, науково-інноваційної та міжнародної діяльності, науково-дослідна частина, наукова бібліотека, декани факультетів, директори інститутів, завідувачі кафедр, керівники

студентських наукових формувань, студентські наукові товариства та інші науково-дослідні підрозділи. Загальну координацію і комплексне планування НДРС здійснює науково-дослідна частина.

4.2. Кафедра є основним підрозділом, який безпосередньо реалізовує всі види НДРС і відповідає за її результати. Враховуючи сформульовані в даному Положенні мету, завдання і форми НДРС, кафедра розробляє і затверджує документацію з організації НДРС відповідно до затверджених навчальних і тематичних планів, робочих навчальних програм та визначає й конкретизує участь кожного студента у науково-дослідній роботі.

4.3. Організація НДРС університету здійснюється за наскрізним (мотиваційним) принципом. Елементи наукових досліджень у формі наукового пошуку (підготовка оглядів літератури, узагальнення передового практичного досвіду, застосування математичних методів та інформаційних технологій, тощо) студенти застосовують під час виконання курсових робіт (проектів) із загальнотеоретичних і фахових навчальних дисциплін, а згодом ці елементи розширюються у кваліфікаційних (дипломних) роботах (проектах). Схема наскрізності в організації НДРС передбачає тематичне входження малооб'ємних індивідуальних робіт (есе, рефератів тощо) у великооб'ємні (курсіві роботи й проекти), які згодом (у випадку виконання) можуть стати складовими випускних кваліфікаційних (дипломних) робіт (проектів).

4.4. Закріплення студентів за кафедрами і керівниками здійснюється на першому курсі. У випадку виконання дипломної роботи (проекту) керівниками наукової роботи й випускних кваліфікаційних (дипломних) робіт (проектів) є одні й ті ж науково-педагогічні працівники кафедр.

4.5. Виконання наукової роботи за комплексними наскрізними схемами об'єднує і регламентує наукові дослідження, виконання індивідуальних робіт, звітність та їх апробацію протягом всього періоду навчання. Обов'язковим є щорічний виступ студентів на наукових заходах і публікація матеріалів досліджень у збірниках.

4.6. Організаційно-масовими заходами, що стимулюють розвиток НДРС, є: конференції, конкурси, олімпіади, турніри, виставки. Тематика Університетських заходів, оргкомітет з підготовки і проведення, їх терміни та умови визначаються структурними підрозділами і затверджуються ректором Університету.

4.7. Основними показниками ефективності НДРС є:

- частка активно задіяних у науково-дослідній роботі студентів;
- частка активно задіяних у НДРС науково-педагогічних працівників кафедри;
- | кількість проведених в Університеті наукових заходів з участю студентів;
- | кількість студентських публікацій у виданнях різних рівнів;
- | кількість отриманих охоронних документів і грантів з участю студентів Університету, переможців конкурсів, турнірів і олімпіад.

4.8. Робочий час, необхідний для керівництва НДРС, враховується в індивідуальних планах науково-педагогічних працівників кафедр в межах часу, запланованого на навчально-методичну і наукову роботу.

4.9. Науково-дослідна частина здійснює контроль за виконанням кафедрами планів проведення НДРС. Кожна кафедра зобов'язана представити у НДЧ звітність з НДРС, яка містить повну і чітку інформацію про тематику НДРС, терміни виконання, учасників науково-дослідної роботи, її результати тощо. Аналіз результативності НДРС здійснюється в

5. Фінансове і матеріально-технічне забезпечення НДРС

5.1. Фінансування НДРС досягається шляхом використання виділених Університетом і залучених додатково позабюджетних коштів.

5.2. Науково-дослідна робота студентів здійснюється шляхом використання науково-дослідної бази відповідних кафедр, їх філій та організацій, з якими проводяться спільні наукові проекти.

6. Система мотивації НДРС
Форми моральної і матеріальної
мотивації НДРС в Університеті:

- о представлення кращих студентських наукових робіт на конкурси, престижні виставки і конференції різних рівнів;
- о публікація результатів НДРС у наукових виданнях Університету;
- о представлення студентів для участі в конкурсах грантів міністерського рівня, освітніх закладів і наукових установ;
- о висування найбільш обдарованих студентів на здобуття державних наукових та іменних стипендій, стипендій різних фондів тощо;
- о рекомендація для навчання чи стажування за кордоном;
- о рекомендація для навчання в аспірантурі;
- о нагородження студентів і науково-педагогічних працівників за успіхи в НДРС грамотами, дипломами, цінними подарунками, грошовими преміями;
- о фінансова і матеріально-технічна підтримка кафедр, лабораторій і наукових колективів, які активно займаються НДР.

Послідовність етапів формування пошукового (теоретико-прикладного) дослідження

Обґрунтування теми, вибір об'єкта й постановка мети дослідження.

Огляд стану дослідження та постановка нових завдань.

Розробка гіпотези та проведення теоретичного пошуку.

Розробка програми та методики пошукового експериментального дослідження.

Проведення експериментального пошуку.

Обробка й аналіз результатів експериментального дослідження.

Узагальнення результатів теоретичного та експериментального дослідження.

Формування висновків і пропозицій щодо подальших досліджень.

Складання й оформлення наукового звіту (дипломна робота, дисертація).

Загальний логіко-змістовний алгоритм обґрунтування актуальності дослідження

- 1) сутність проблеми; →
- 2) соціальний запит; →
- 3) запити практики; →
- 4) запити науки; →
- 5) розробленість проблеми; →
- 6) ідея дослідження; →
- 7) стратегій дослідження; →
- 8) тактика дослідження; →
- 9) мета дослідження.

Зміст кожного елемента:

1) Сутність проблеми відображає основні найгостріші суперечності між існуючим теоретичним знанням і практичним станом питання дослідження.

2) Соціальний запит підтверджує продиктовану зміною соціальних умов необхідність вирішення більш загальної проблеми дефектології, складовою частиною якої є проблема нашого дослідження.

3) Запити практики містять узагальнені дослідником вказівки на конкретні труднощі у вирішенні педагогічних завдань, помилки й недоліки в роботі, пов'язані з відсутністю відповідних науково обґрунтованих положень і рекомендацій, або прогресивні явища, що вимагають узагальнення, аналізу та подальшої наукової розробки.

4) Запити науки відображають необхідність пропонованого дослідження для розвитку самої науки; визначають місце проблеми дослідження в загальному науковому знанні; вказують наукову наступність теми, що розробляється її проблеми).

5) Розробленість проблеми показує існуючу ступінь (глибину і широту) розробленості проблеми в загальній і спеціальній педагогіці та пов'язаних із нею науках.

6) Ідея дослідження містить вказівку на основний (головний) напрям дослідження або його концепцію (ідею).

7) Стратегія дослідження вказує на основні принципи та моменти зміни існуючого чи розробки нового теоретичного знання.

8) Тактика дослідження визначає головні відомі в науці теоретичні та методологічні положення, виходячи з яких, слід розробляти теоретичні передумови пропонованого дослідження як засіб підвищення практичної ефективності педагогічних процесів чи явищ.

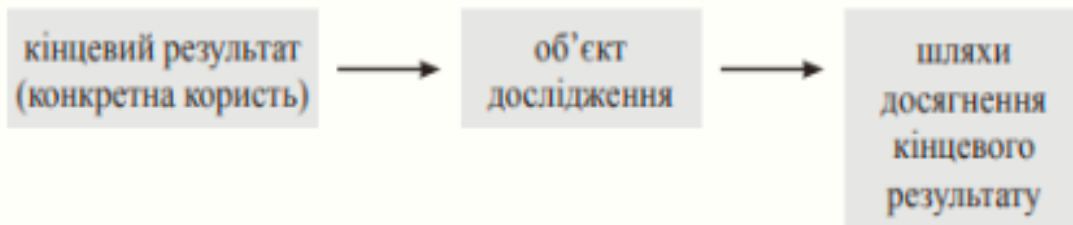
Наприклад: 1) суспільство постійно ставить завдання підвищення якості навчання (виховання, підготовки...) підростаючого покоління... → 2) при цьому вказана необхідність розвитку (вдосконалення, поліпшення) системи трудової підготовки учнів... → 3) одним із важливих (основних, головних) шляхів вирішення поставленого завдання є самопідготовка учнів... → 4) педагогічна практика показує ефективність самопідготовки або труднощі засвоєння практичних знань без самопідготовки; наводяться посилання на позитивні або негативні факти... → 5) проте широке впровадження процесу самопідготовки стримується недостатністю теоретичної розробленості його основ (або відсутністю його експериментального обґрунтування)... → 6) при цьому відомі в психології розробки (вказується їх сутність) дають підстави стверджувати, що ефективна реалізація процесу самопідготовки можлива при проведенні досліджень, спрямованих на... (викладається ідея)... → 7) ми вважаємо, що розробка питань підвищення ефективності заходів, форм і методів самопідготовки в процесі трудового навчання, заснована на... (викладається стратегія і тактика дослідження), дозволить істотно підвищити якість трудового навчання... → 8) у зв'язку з цим метою дослідження є... (викладається мета).

**Структурні елементи та послідовність формування назви
відповідно до мети прикладного дослідження**

Схема формування назви

Схема постановки мети

Зразки матриць ключових слів і смислових блоків структурних елементів мети дослідження

Кінцевий результат дослідження	<p>Конкретна користь дослідження: Вдосконалення, Розробка, Обґрунтування, Підвищення ефективності, Активізація, Стимулювання, Підвищення рівня.</p> <p>Громадська користь дослідження: Підвищення якості навчання (виховання), Скорочення матеріальних витрат, Створення психологічного комфорту...</p>
Об'єкт дослідження	Процес правового виховання, Процес навчання (право, юридична психологія, спеціальна педагогіка та ін.), Процес формування наукового світогляду слухачів, Процес упровадження передового досвіду психологів-практиків, Процес управління навчально-виховною роботою...

<p>Шляхи досягнення кінцевого результату</p>	<p>Визначення раціональних прийомів (форм, методів, способів), Визначення найбільш ефективних форм, Узагальнення передового досвіду, Створення наукових передумов, Розробка методики, Виявлення сутності понять, Обґрунтування організаційних форм, Розробка моделей навчання, Аналіз зарубіжного досвіду, Обґрунтування педагогічних умов...</p>
--	---

Практикум для авторів-початківців

Хто учнем не був, той учителем не буде.

Боецій

Якщо ви ніколи не писали статей, чи маєте незначну практику в цій справі, вас переслідуватимуть сумніви: «Чи зможу я це зробити? Що цікавого я можу сказати іншим? Чи зрозуміють мене?» Відкиньте цю невпевненість і пригадайте, що кожна людина має унікальний, лише їй притаманний досвід, володіє неповторними знаннями та навичками, які в тому чи тому вигляді передає іншим. Ви — фахівець у своїй справі. Якщо ви вчитель, вихователь чи просто батько, то щодня передаєте свої знання та досвід колегам або дітям. І вам завжди є що сказати. Тож вам є що викласти й на папері для ширшого загалу. Спробуйте!

Щоби переварити знання, потрібно поглинати їх із апетитом.

А. Франс

А для цього «страва» має бути смачною й поживною. Окрім цього, потрібно знати рецепт приготування. Існує кілька основних інгредієнтів для «приготування» статті, інші ж ви зможете додавати «за смаком» у різноманітних пропорціях.

Найперше — оберіть релевантну (актуальну, важливу) тему. Це може бути ваш досвід роботи у спеціальному закладі освіти чи реабілітаційному центрі, втілення ідей індивідуалізованого чи диференційованого навчання, особливості інклюзивного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, управління навчальним закладом, наукові дослідження та впровадження їх в практику, використання методів навчання орієнтованих на дитину, залучення сімей до роботи дитячого закладу, конкретні випадки роботи з дитиною тощо.

Те, що ми відчуваємо слабо, те й зображуємо погано.

Гельвецій

Ви маєте досконало знати суть проблеми, яку хочете висвітлити, аби вільно оперувати матеріалом. Адже вашу статтю може прочитати людина, котра вперше стикається з цією проблемою і воліла б дізнатися про неї якнайширше. Це перший крок до вибору формату та стилю вашої статті.

Лише постійно пам'ятаючи, для кого ви пишете і з якою метою ви пишете, ви знатимете, як писати і що писати.

Д. Бедний

Другим кроком має стати визначення кола читачів, спеціалістів чи батьків, яких цікавитиме порушена вами проблема. Наприклад, складна наукова термінологія може бути прийнятною для науковців чи викладачів вищої школи, але обтяжувати головну ідею, яку ви хотіли б донести, насамперед, до батьків. В іншому випадку результати наукового експерименту без використання спеціальної лексики будуть непереконливими.

Якщо назва неправильна, то й слова некеровані.

Конфуцій

Третій крок у виборі формату та стилю статті — вдала й доречна назва. Радимо переглянути заголовки в кількох педагогічних виданнях, звертаючи увагу на типи статей: наукові, практичного характеру, публіцистичні тощо. Наприклад, наукова стаття не може мати інтригуючу назву чи заголовок у вигляді відкритого запитання. А стаття-есе дивно виглядатиме з назвою, де використано наукові терміни.

Основні типи статей та їхні необхідні компоненти

	Науково-теоретичного спрямування	Практичного характеру	Вивчення конкретних випадків	Коментарі
Загальна спрямованість	Викладаються чи дискутуються методи та результати оригінального дослідження	Викладаються процедура, методики, прийоми чи програми для досягнення успіху в роботі з дітьми тощо	Описуються конкретні ситуації, випадки, прийоми та методи роботи з дитиною	Думка чи рекомендації спеціаліста щодо конкретного випадку в опублікованій статті
Історія питання/ вихідні дані	Попередні дослідження, теоретичні положення з літературних джерел, обґрунтування актуальності теми дослідження	Актуальність, відомості про практику роботи в цій галузі	Опис вихідних даних про дитину, проблеми, їх подолання	Дані про питання, з приводу якого даються коментарі, концептуальна основа, в межах якої подаватимуться коментарі
Формат	Загальноприйнятий формат наукової статті (але не звіт про наукове дослідження): має вступ, де окреслюється проблема, описується об'єкт та предмет дослідження, методи, процедура дослідження,	Довільний формат (стандартний варіант містить вступ, необхідні розділи, бібліографію)	Не використовується якийсь певний стандартний формат. Можливі: виклад концепції, теоретичні основи, в межах яких розглядається певне питання, описується конкретний	Формат довільний, залежить від стилістичних уподобань автора. Можливе використання розділів, які є в праці, що коментується

	надійність і достовірність результатів, практичне застосування, таблиці, схеми тощо		випадок. Інші розділи статті залежать від заявленої проблеми, описаних обставин тощо. Можлива бібліографія	
Результати	Представляються результати експериментального дослідження (можливо в таблицях, додатках тощо)	Зазвичай коментується, як саме використовується конкретна методика, даються застереження щодо її застосування, наводяться дані, які підтверджують її ефективність	Коментується, наскільки легко застосовується певна процедура, даються рекомендації та застереження щодо її використання, наводяться приклади її успішного застосування на практиці	Висвітлюються інші думки та бачення цієї проблеми, підтверджуються чи спростовуються результати, що представлені в праці, яка коментується

Звісно, цей перелік типів статей умовний і далеко не повний. Ваша стаття може бути у вигляді рецензії, роздумів, есе, короткої замальовки, хроніки, або ж містити компоненти кількох видів. Це вже ті «інгредієнти», які ви можете додавати й варіювати «на ваш смак».

Знання того, якими мають бути речі, характеризує людину розумну; знання того, якими речі є насправді, характеризує людину досвідчену; а знання того, як їх змінити на краще, характеризують людину геніальну.

Д. Дідро

Стаття буде цікавою, якщо міститиме не лише сухий перелік фактів чи опис теорій, а коли її пронизуватиме ваше бачення, ваші відчуття й думки, припущення та пошуки. Пожвавте її конкретними прикладами, випадками з життя, проблемними ситуаціями, реальними людьми й дітьми, їхніми проблемами та перемогами. Доречно використовувати світлини, ілюстрації, таблиці й діаграми. Однак, не переобтяжуйте ними текст.

Ніколи не варто вичерпувати предмет так, що вже нічого не залишається для читача. Справа не в тому, щоб змусити його читати, а в тому, аби змусити його думати.

Ш. Монтеск'є

Усе описане вами, вочевидь, може бути не єдиним правильним вирішенням проблеми. Тож звертайтеся до читача з запитаннями, наводьте думки та погляди інших (як фахівців, так і пересічних людей) щодо цього питання. Адже істина народжується під час дискусії.

Пишуть завжди втрюх: досвід, розум і перо.

Бенгальська народна мудрість

До цього переліку ми б додали рецензентів. Ними для вашої статті можуть стати колеги, друзі та рідні, люди добре обізнані з описаною проблемою або котрі вперше про неї чують. Враження й думки цих перших читачів — цінний інструментарій для її покращення (розширення, скорочення, видозмін, удосконалення). Їхні зауваження допоможуть знайти саме ті слова, які найвлучніше передаватимуть головну ідею статті. Адже, як казав Б. Шоу: «Є п'ятдесят способів сказати “так” і п'ятдесят способів сказати “ні”. І лише один спосіб це написати».

Недостатньо знати, потрібно й застосовувати. Недостатньо хотіти, потрібно й діяти.

Г. Гете

Відтак, шановні майбутні автори, беріться до роботи, творіть, діліться своїми знаннями та досвідом з іншими, поширюйте та пропагуйте сміливі творчі ідеї!

Підготувала професор О. М. Таранченко

Додаток Ж.

Зразок оформлення титульної сторінки магістерської роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра спеціальної освіти

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ЕМПІРИЧНЕ
ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОЇ УЯВИ
У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

**Кваліфікаційна робота здобувача
другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 016.01 Спеціальна освіта.**

Логопедія групи 656

Петренко Любові Іванівни

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор

Шевченко Дар'я Петрівна

м. Київ – 2023 рік

Зразок оформлення титульної сторінки бакалаврської роботи

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

Кафедра спеціальної освіти

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТВОРЧОЇ УЯВИ
У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

Кваліфікаційна робота здобувача
першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 016.01

Спеціальна освіта.

Логопедія

групи 356

Петренко Любові Іванівни

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор

Шевченко Дар'я Петрівна

м. Київ – 2023 рік

Зразок оформлення плану курсової / дипломної роботи

ЗМІСТ:

Вступ...3

Розділ I. ____ (Назва розділу)...5

1.1. ____ (назва параграфу)...5

1.2. ____ (Назва параграфу)...9

1.3. ____ (Назва параграфу)...12

1.4. Висновки до першого розділу...19

Розділ II. ____ (Назва розділу)...20

2.1. ____ (Назва параграфу)...20

2.2. ____ (Назва параграфу)...24

2.3. ____ (Назва параграфу)...28

2.4 Висновки до другого розділу...31

Висновки...32

Список використаних джерел...34

Додатки...38

Зразок оформлення таблиць

Таблиця 2.1

Середньогруповий відсоток успішності виконання завдання для експериментальної та контрольної групи за напрямками обстежень

Назва обстеження	Контрольна група	Експериментальна група
	Середньогруповий % успішності виконання завдання	
Обстеження стану артикуляційного апарату	48	46
Обстеження довільної мімічної моторики	45	45
Обстеження стану звуковимови	34	33
Обстеження лексики	55	51
Обстеження граматичної будови мовлення	54	54
Обстеження просодичної сторони мовлення	43	44
Обстеження сформованості фонематичного слуху	53	51
Обстеження рівня сформованості моторних і сенсорних процесів	48	49

Зразок оформлення діаграм

Кількісні результати обстеження обох підгруп подано в діаграмі (див. Рис. 2.8)

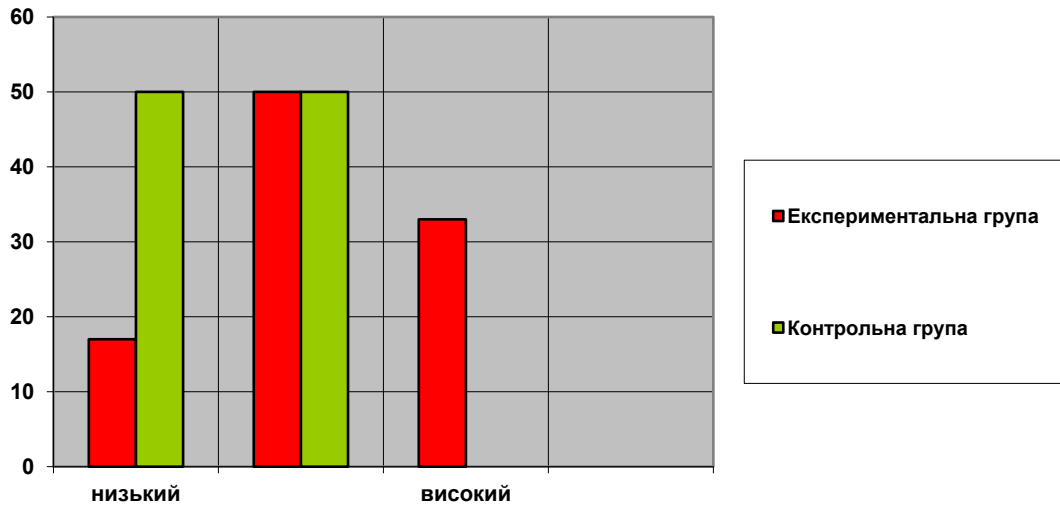

Рис. 2.8. Порівняльний аналіз показників засвоєння категорії роду іменника, прикметника, дієслова дітьми контрольної та експериментальної групи.

Зразок оформлення списку джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеєнко Т. Ф. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді / Т. Ф. Алексеєнко // Соціальна педагогіка : теорія та практика. – 2004. – № 2. – С. 19 – 24.
2. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник /Н.М.Дятленко, Н.З.Софій., О.В.Мартинчук, Ю.М.Найда, під заг. ред. М.Ф.Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. 172 с.
3. Декларация о правах инвалидов: Принята Резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН 3447 от 09.12.1975. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:<http://www.un.org/russian/document/declarat/disabled.htm>
4. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / Укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. – К.: Освіта, 2016. 25 с.
5. Мартинов А. Ю. Загальна декларація прав людини 1948 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. кол.: В. А. Смолій ; Інститут історії України НАН України. — К. : Наук. думка, 2005. — Т. 3 : Е—Й. С.189.
6. Родименко І. М. Сучасний погляд на проблеми навчання дітей з особливими потребами // І. М. Родименко, Нива знань. — 2004. — № 2. — С.8–12.
7. Чопік О.В. Формування взаємин учнів інклюзивного класу: Методичний посібник/ О.В. Чопік – Кам'янець – Подільський: Науково-методичний центр ЗШО №7, 2016 – С. 28.

8. Школа для кожного: посібник / Упорядник: Байда Л. Ю. – К.: Освіта, 2015. 60 с.
9. Boone H. A. & Crais E. (1999). Strategies for achieving family driven assessment and intervention planning. *Young Exceptional Children*, №3, pp. 2–11.
10. *Twenty-fourth annual report to Congress on the implementation of the Individuals with Disabilities Education Act*. U.S. Department of Education. Washington D.C., 2003. URL: <http://www.ed.gov/about/reports/annual/osep/2002/index.html>

Теми занять наукового гуртка:

Характеристика методологічних принципів і методів наукового дослідження.

Обґрунтування проблеми, вибір теми, об'єкта, предмета дослідження, постановка мети.

Констатуючий і формуючий етапи дослідження.

Теми рефератів:

1. Методологія психолого-педагогічних досліджень.
2. Сучасний етап розвитку наукових психолого-педагогічних досліджень у НАПН України та за кордоном.

Завдання з позааудиторної роботи:

1. Проведення під керівництвом науковців університету наукового семінару «Роль наукової методології в загальному становленні педагога-практика».
2. Робота в університетській бібліотеці під керівництвом керівника наукового гуртка.

ВІДГУК ТА РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

1. Відгук наукового керівника.

Після подання студентом остаточного варіанту дипломної роботи керівник пише офіційний відгук на неї.

Зміст такого відгуку залежить від конкретних висновків, які керівник зробив після перевірки остаточного варіанту дипломної роботи.

Структурно відгук складається з таких частин: – коротка характеристика актуальності теми дослідження; – окреслення ставлення студента до виконання роботи, зауваження та побажання керівника (якщо є); – оцінка самостійності та адекватності проведеного дослідження, грамотності і стильової майстерності автора, повноти вирішення наукової проблеми, достовірності і новизни отриманих результатів; – загальна оцінка роботи (позитивна чи негативна) та висновок про можливість допуску чи недопуску дипломної роботи до захисту. В разі негативного висновку науковий керівник детально визначає підстави та причини, що обумовили недопуск дипломної роботи до захисту.

Підпис наукового керівника має супроводжуватись зазначенням його прізвища та ініціал, місця роботи, посади, наукового ступеня, вченого звання.

Наявність відгуку на дипломну роботу є необхідною умовою для остаточного прийняття рішення про її допуск чи недопуск до захисту в ЕК.

2. Рецензія на дипломну роботу.

Кожна завершена дипломна робота направляється на рецензування.

Рецензія – це письмовий виклад рецензентом своїх зауважень, висновків та пропозицій, які, на його думку, повинні враховуватись при захисті роботи. Рецензентами можуть бути провідні фахівці у сфері спеціальної освіти, а також наукові та науково-педагогічні працівники науководослідних установ або вищих навчальних закладів.

У рецензії мають бути відображені такі аспекти: – оцінка актуальності теми дослідження; – оцінка самостійності і адекватності роботи заявленій темі, грамотності і стильової майстерності автора, опанування ним спеціальної літератури; – повнота вирішення наукової проблеми, її достовірність та новизна отриманих результатів, можливість реалізації запропонованих рекомендацій; – висновок рецензента щодо наявності в дипломній роботі позитивних моментів та недоліків, узагальнений виклад переваг і недоліків; – остаточний висновок щодо ступеня відповідності дипломної роботи вимогам, які ставляться до такого виду робіт; – пропозиція щодо можливості допущення та конкретної оцінки дипломної роботи з урахуванням її захисту в ЕК – “відмінно”, “добре”, “задовільно”, “незадовільно”.

Підпис рецензента має супроводжуватись зазначенням його прізвища та ініціал, місця роботи, посади, наукового ступеня, вченого звання, а також має бути завірений печаткою організації, в якій працює рецензент.

Студент під час захисту своєї роботи перед Екзаменаційною комісією має дати відповіді на усі зауваження наукового керівника і рецензента.

До публічного захисту випускної дипломної роботи допускаються студенти, які повністю виконали усі вимоги навчального плану та отримали рецензію і позитивний відгук наукового керівника.

ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ (ДИПЛОМНОЇ) РОБОТИ

. Вступ

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, обґрунтування необхідності проведення дослідження.

У ньому також подається загальна характеристика дипломної роботи. Зразок подано у додатку Е.

Рекомендована структура вступу така:

- 1) актуальність теми дослідження – 1 абзац;
- 2) аналіз останніх досліджень і публікацій – 1 абзац;
- 3) мета дослідження – 1 речення;
- 4) завдання дослідження – 5-7 шт.;
- 5) об'єкт дослідження – 1 речення;
- 6) предмет дослідження – 1 речення;
- 7) методи дослідження – 1 абзац;
- 8) наукова новизна одержаних результатів – не менше 1 абзацу;
- 9) основний зміст роботи – 1-3 абзаци;
- 10) структура роботи – 1 абзац. Актуальність теми.

Шляхом критичного аналізу проблеми обґрунтовують актуальність та доцільність роботи для розвитку відповідної галузі, особливо на користь України.

Висвітлення актуальності не повинно бути багатослівним.

Досить кількома реченнями висловити головне – сутність проблеми чи наукового завдання. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Це аналіз праць, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор, а також виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дипломна робота.

Мета і завдання дослідження.

Необхідно сформулювати мету роботи і завдання, що мають бути вирішені для досягнення поставленої мети.

При цьому, не варто формулювати мету як “Дослідження...”, “Вивчення...”, тому що ці слова вказують на засіб досягнення мети, а не на саму мету.

Завдання дослідження повинні бути відображені у структурі розділів роботи. Зазвичай завдання дослідження починаються зі слів “з’ясувати”, “дослідити”, “визначити”, “проаналізувати”, “розглянути”, “розкрити”, “обґрунтувати”, “сформулювати”, “розробити”, “запропонувати”.

Об’єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об’єкта.

Об’єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

В об’єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження.

Саме на нього спрямована основна увага студента, оскільки предмет дослідження визначає тему дипломної роботи, яка визначається на титульному аркуші як її назва.

Методи дослідження.

Подають перелік методів дослідження, використаних для досягнення поставленої в роботі мети.

Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно, визначаючи, що саме досліджувалось тим чи тим методом.

Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Наукова новизна одержаних результатів.

Подають коротку анотацію нових наукових положень (рішень), запропонованих студентом особисто.

Необхідно показати яке значення мають запропоновані нові наукові положення (рішення) для науки і практики.

Кожне наукове положення чітко формулюють, відокремлюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни.

Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко і однозначно (без нагромадження дрібних і таких, що затемнюють його сутність, деталей та уточнень).

Варто застосовувати градації (вказувати рівень) наукової новизни: “уперше”, “удосконалено”, “уточнено”, “набуло подальшого розвитку”. Усі наукові положення з урахуванням досягнутого ними рівня новизни є теоретичною основою вирішеної в дипломній роботі наукової проблеми.

Основний зміст роботи.

В основному змісті стисло викладається сутність дипломної роботи за розділами – що досліджено, проаналізовано, розглянуто, запропоновано у кожному з розділів роботи.

Він має дати повне і переконливе уявлення про виконану роботу.

Структура роботи.

Вказують наявність вступу, певної кількості розділів, списку використаних джерел, додатків, повний обсяг роботи в сторінках, а також обсяг, що займають ілюстрації, таблиці, додатки (із зазначенням їх кількості), список використаних джерел (із зазначенням кількості найменувань).

Основна частина

Основна частина дипломної роботи складається з розділів та підрозділів. Кожний розділ починають з нової сторінки.

Підрозділи одного розділу подають один за одним здійснивши відступ перед початком наступного підрозділу на 2 рядки.

Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом вибраного напрямку та обґрунтуванням методів дослідження.

У розділах основної частини подають: – огляд літератури за темою і вибір напрямів досліджень; – виклад загальної методики й основних методів досліджень; – розрахунково-аналітичну частину і методику досліджень; – відомості про проведені теоретичні і/або прикладні дослідження; – аналіз і узагальнення результатів досліджень.

У теоретичному розділі подається огляд літературних джерел, сутність основних економічних категорій, завдання, принципи, класифікації, чинники тощо. В огляді літератури студент окреслює основні етапи розвитку наукової думки за своєю проблемою. Стисло, критично висвітлюючи роботи попередників, студент повинен назвати ті питання, що залишились невирішеними і, отже, визначити своє місце у розв'язанні проблеми. Бажано закінчити цей розділ коротким резюме стосовно необхідності проведення досліджень у даній галузі.

В аналітичному розділі, як правило, обґрунтовують вибір напряму досліджень, наводять методи вирішення завдань і їх порівняльні оцінки, розробляють загальну методикау проведення досліджень.

У цьому розділі розкривають методи розрахунків і гіпотези, що розглядають.

Важливою складовою аналітичного розділу є всебічний аналіз реального стану порушеної проблематики та виявлення позитивних сторін та існуючих недоліків.

Обов'язковою є власна оцінка автором виявлених тенденцій та обґрунтування висновків і пропозицій, спрямованих на вирішення проблеми. У рекомендаційному розділі викладають результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розроблення проблеми. Студент повинен давати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, оцінку достовірності одержаних результатів (характеристик, параметрів), їх порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць.

У цьому розділі подаються найважливіші пропозиції, моделі, стратегії, механізми вирішення досліджуваної проблеми.

Виклад матеріалу в основній частині дипломної роботи підпорядковують одній провідній ідеї, чітко визначеній автором.

Висновки

У висновках викладають найважливіші наукові та практичні результати, одержані в дипломній роботі, які повинні містити формулювання розв'язаної наукової проблеми, її значення для науки і практики.

Має бути вказано особистий внесок автора у розробку теми.

Висновки повинні стисло відображати суть усієї роботи.

Вони мають бути зроблені до кожного структурного підрозділу роботи, повинні бути чіткими і змістовними.

У висновках необхідно наголосити на якісних і кількісних показниках здобутих результатів, обґрунтувати достовірність результатів, викласти рекомендації щодо їх використання.

Рекомендований обсяг кожного окремого висновку – 4-8 рядків.

Список використаних джерел

Список використаних джерел слід розмішувати в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків хронологічно. Українські та інші джерела, що набрані кирилицею подаються в одному алфавітному хронологічному порядку. Іноземні джерела (набрані латиницею) подаються також в алфавітному порядку після українських джерел.

Загальна кількість використаних джерел залежить від ступеня дослідження проблеми у кожному конкретному випадку, але в основному повинна налічувати 40-50 позицій.

Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи .

Додатки

До додатків за необхідності доцільно подавати допоміжний матеріал, яким недоцільно перевантажувати основну частину роботи: – проміжні математичні доведення, формули та розрахунки; – таблиці допоміжних цифрових даних та громіздкі таблиці; – протоколи й акти випробувань, впровадження, розрахунки економічного ефекту; – інструкції та методики, опис алгоритмів і програм вирішення завдань на ЕОМ, розроблених у дипломній роботі; – допоміжні ілюстрації та документи.

ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги

Дипломну роботу друкують за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) і подають на кафедру у твердій палітурці.

При наборі тексту слід дотримуватися таких технічних вимог:

- шрифт: Times New Roman, розмір 14;
- міжрядковий інтервал – 1,5;
- абзацний відступ – 1,25 см;
- поля: зверху і знизу – 2 см., зліва – 2,5 см., справа – 1,5 см.

Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка – чорного кольору середньої жирності.

Щільність тексту повинна бути однаковою.

При наборі тексту на комп'ютері необхідно встановити функцію “заборона висячих рядків”.

Орієнтовний обсяг структурних частин дипломної роботи такий: – загальний обсяг дипломної роботи – 50-60 стор.;

– обсяг окремих розділів роботи – 15-16 стор.;

– обсяг окремих підрозділів – 5-6 стор.; – анотація (разом українською та англійською мовами) – 1 стор.;

– вступ – 2-3 стор.;

– висновки – 2-3 стор.;

– список використаних джерел – 40-50 шт.;

– додатки – 1-7 шт. на 1-7 стор.

Заголовки структурних частин роботи “ЗМІСТ”, “ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ”, “ВСТУП”, “РОЗДІЛ”, “ВИСНОВКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, “ДОДАТКИ” друкують великими літерами жирним шрифтом з вирівнюванням “по-середині”, після чого роблять відступ на одну стрічку перед наступним текстом.

Між заголовком “РОЗДІЛ” і його 16 найменуванням, а також між найменуванням розділу і підрозділу відступ не роблять (додаток К).

Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) жирним шрифтом з абзацного відступу.

Крапку в кінці заголовка не ставлять.

Після заголовку підрозділу роблять відступ на одну стрічку перед наступним текстом (див. додаток К).

Як правило, перший абзац підрозділу порушує проблематику такого підрозділу, а останній абзац – підсумовує зміст цього підрозділу.

Останній абзац може починатися зі слова “Отже, ...”.

Кожну структурну частину дипломної роботи (“ЗМІСТ”, “ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ”, “ВСТУП”, “РОЗДІЛ”, “ВИСНОВКИ”, “СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ”, “ДОДАТКИ”) треба починати з нової сторінки.

При цьому остання сторінка повинна бути заповнена не менше як на 1/2 аркуша.

Підрозділи одного розділу подають один за одним здійснивши відступ перед початком наступного підрозділу на 2 рядки.

Обсяг абзаців рекомендується у межах 5-10 рядків.

У роботі слід уникати виділення тексту будь-яким способом (жирний шрифт, підкреслення, курсив).

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи.

На титульному аркуші, завданні, анотації, змісті та переліку умовних позначень номер сторінки не ставлять, хоча вони враховуються до загальної нумерації сторінок.

Нумерацію сторінок необхідно починати проставляти з другої сторінки вступу.

Нумерація повинна друкуватися у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці, шрифтом Times New Roman, розмір 12.

Такі структурні частини дипломної роботи, як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел та додатки не мають порядкового номера.

Нумерація розділів подається після слова “РОЗДІЛ” і крапка після номеру не ставиться, наприклад:

“РОЗДІЛ 1”. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку.

В кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад:

“2.3.” (третій підрозділ другого розділу).

Далі йде заголовок підрозділу без крапки в кінці.

Нумерація рисунків, таблиць, формул подається в розрізі розділів роботи окремо за рисунками, таблицями і формулами.

Їхній номер складається з номера розділу і порядкового номера рисунку, таблиці чи формули у цьому розділі, між якими ставлять крапку, наприклад: “Рис. 1.3.” (третій рисунок першого розділу),

“Таблиця 3.4” (четверта таблиця третього розділу), чи “формула 2.2” (друга формула другого розділу).

Ілюстрації

Ілюстрації (фотографії, креслення, діаграми, схеми, графіки, карти) необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Ілюстрації, які розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок.

Ілюстрацію розміром більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або у додатках. Ілюстрації позначають словом “Рис.” і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Наприклад: “Рис. 1.2.” (другий рисунок першого розділу).

Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів з вирівнюванням тексту “посередині”.

За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні:

1. Дослідницька робота здобувачів вищої освіти: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 016 “Спеціальна освіта” / за заг. ред. І. М. Дичківської, О. А. Козлюк. Рівне: РДГУ, 2019. 112 с.
2. Ковальчук Л. Моделювання науково-педагогічних досліджень: навч. посіб. Львів: Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 520 с.
3. Супрун М.О. Педагогіка: підручник для духовних і світських закладів освіти. Вид. Друге. Київ: Аксіома, 2018. 400 с.
4. Тельна О.А. Основи науково-педагогічних досліджень у корекційній освіті. Харків: Крок, 2017. 196 с.
5. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.- метод. посіб. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с.
6. Хриков Є.М. Методологія педагогічного дослідження: монографія. 2-ге вид. доповн. Харків: 2018. 294 с

Додаткові:

7. Корнещук В.В. К 67 Методичні рекомендації до написання випускної кваліфікаційної роботи магістра. 2-ге вид. Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2018. 41 с.
8. Методичні рекомендації до виконання та захисту магістерської кваліфікаційної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 016 «Спеціальна освіта» / Укл. В. Коваленко, Н. Голуб, О. Казачінер, Н. Сінопальнікова, О. Міщенко, А. Галій. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 62 с.
9. Методичні рекомендації щодо написання магістерських робіт магістрантами (спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки) Сер.:

«Магістратура/Magistrature» / Укл. Т. О. Дороніна, О. С. Білоус, І. А. Волощук, В. В. Іванова, С. М. Щербина. Кривий Ріг: ФОП Маринченко С.В. 2019. 52 с.

10. Супрун М.О. Мої науково-педагогічні стежки- вибрані публікації. Київ: Аксіома, 2023. 344 с. pdf - Опублікована версія Download (12МВ)

Інтернет- ресурси:

1. <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. <http://www.nbu.gov.ua/>
4. <https://www.youtube.com/playlist?list=PLGmOQHhzyrBZSvIDeaRceFfqPLMNxxE>
5. <https://socialdata.org.ua/manual/manual4/>

Навчальне видання

КАРСКАНОВА
Світлана Вікторівна

СУПРУН
Микола Олексійович

МЕТОДОЛОГІЯ
НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
В КОРЕКЦІЙНІЙ ОСВІТІ

Навчальний посібник

Редактор:
Якуба Л. С.

Коректор:
Чайка М. С.

Оригінал-макет:
Чистобородова К. В.

Формат 60×84¹/₁₆. Ум. друк. арк. 4,1. Тираж 100 пр. Зам. № 729-181.

ВИДАВЕЦЬ І ВИГОТОВЛЮВАЧ
Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.